

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної і слов'янської філології

Курсова робота
з польської філології

на тему:

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОРИГІНАЛУ І ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ
ПЕРЕКЛАДУ ВСТУПУ ДО ПОЕМИ АДАМА МІЦКЕВИЧА «ПАН ТАДЕУШ»
У ПЕРЕКЛАДІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО**

Студентки групи Пол17-22
факультету східної і слов'янської філології
денної форми здобуття освіти
Освітньої програми: Польська мова і література,
друга іноземна мова, переклад
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.033
Слов'янські мови та літератури
(переклад включно), перша – польська
Коршун Карини Олегівни

Науковий керівник: к. філол. н., доц.
Сидяченко Наталія Георгіївна

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінки ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	6
1.1. Поняття інваріанта у перекладі художнього тексту.....	6
1.2. Критерії зіставлення оригіналу й перекладу поетичного тексту.....	8
1.3. Врахування позамовного контексту у перекладі художнього текст.....	10
Висновки до розділу 1.....	14
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОРИГІНАЛУ ВСТУПУ ДО ПОЕМИ АДАМА МІЦКЕВИЧА "ПАН ТАДЕУШ" ТА ПЕРЕКЛАДУ, ЗДІЙСНЕНОГО МАКСИМОМ РИЛЬСЬКИМ.....	16
2.1. Максим Рильський – конгеніальний перекладач поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш» на українську мову.....	16
2.2. Визначення інваріанта вступу до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича.....	19
2.3. Оцінка збереження інваріанта у перекладі Максима Рильського.....	22
Висновки до розділу 2.....	28
ВИСНОВКИ.....	30
АНОТАЦІЯ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

У сучасному світі, де глобалізація та міжкультурний обмін стали неухильною реальністю, переклад виявляється ключовим інструментом для передачі культурних цінностей та літературного доробку. Порівняльний аналіз оригіналу та його перекладу набуває важливості у контексті розуміння процесів перекладу та впливу перекладу на сприйняття та інтерпретацію літературних творів. Розгляд перекладу вступу до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича у перекладі Максима Рильського відкриває перед нами не лише особливості перекладу поезії, але й дозволяє глибше зрозуміти вплив перекладу на українську літературну культуру.

Актуальність даної теми виявляється у необхідності розкриття методів та стратегій перекладу, виявленні відмінностей між оригіналом та перекладом, а також у вивченні впливу перекладу на рецепцію та тлумачення твору в новому культурному та мовному контексті. Такий аналіз є актуальним у контексті постійного розвитку літературної та перекладацької практики, а також у контексті поглиблення розуміння міжкультурних взаємодій та культурних взаємодій у сучасному світі.

Метою даного дослідження є здійснення порівняльного аналізу вступу до поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш» та його перекладу, виконаного Максимом Рильським. Для досягнення поставленої мети необхідно:

1. Аналізувати ключові аспекти оригінального вступу та його перекладу.
2. Визначити основні інваріанти тексту.
3. Оцінити відповідність перекладу інваріантів оригіналу.

Об'єктом дослідження є вступ до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича та його переклад українською мовою.

Предметом – аналіз тексту і виявлення відмінностей між оригіналом та перекладом.

Матеріалом для аналізу слугуватимуть оригінальний текст вступу до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича та його переклад українською мовою, здійснений Максимом Рильським.

У цьому дослідженні використовувалися специфічні наукові *методи* лінгвістичного аналізу, спрямовані на вивчення процесів перекладу та впливу перекладу на сприйняття літературного твору. Для досягнення цієї мети були використані такі методи:

Лінгвістичний аналіз оригіналу та перекладу: спосіб вивчення тексту з точки зору мовної структури, лексичних та синтаксичних особливостей.

Контекстуальний аналіз: дослідження значення та використання слів та виразів у конкретному контексті тексту.

Семантичний аналіз: аналіз значення слів та виразів з урахуванням їхнього контексту та смислових відтінків.

Культурологічний аналіз: вивчення культурних та історичних аспектів оригінального та перекладного текстів.

Порівняльний аналіз: встановлення відмінностей та подібностей між оригіналом та його перекладом з метою виявлення особливостей перекладацької стратегії.

Матеріалом дослідження є вступ до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича та його переклад українською мовою Максимом Рильським. Дослідження базується на аналізі тексту цього вступу в оригіналі та його перекладу, включаючи лексичні, семантичні, синтаксичні та стилістичні аспекти.

Отримані результати дослідження мають *наукову новизну та практичне значення*, оскільки вперше було проведено детальний аналіз перекладу вступу до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича у перекладі Максима Рильського з урахуванням його впливу на сприйняття твору в українському літературному контексті. Результати дослідження дозволяють краще зрозуміти особливості перекладу поезії, виявити його роль у формуванні уявлень про твір українських читачів та визначити його місце у літературному діалозі між двома культурами.

Обсяг і структура роботи. Курсова робота «Порівняльний аналіз оригіналу і перекладу (на матеріалі перекладу вступу до поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш» у перекладі Максима Рильського)» складається зі вступу, двох розділів, висновків,

анотації, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 34 сторінок (включаючи список з 22 використаних джерел на 33-34 сторінках).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЕТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Поняття інваріанта у перекладі художнього тексту

У сучасному глобалізаційному світі культурний обмін між народами стає все більш активним і переклад літературних творів відіграє в цьому ключову роль, збагачуючи національні культури. Переклад художніх текстів вимагає від перекладача не лише досконалого знання мов, а й здатності передати усі складові змісту й форми оригіналу. Ключовим для перекладу художнього тексту є поняття інваріанта.

Будучи інтердисциплінарним, термін інваріант у кожній науковій сфері має своє власне визначення, але ці визначення містять спільні складові: величина, яка залишається незмінною при перетвореннях, програмний об'єкт, який не змінюється в процесі виконання, елемент системи, який залишається незмінним при всіх його модифікаціях.

Інваріант в перекладознавстві являє собою ті аспекти оригінального тексту, які перекладачеві слід зберегти з максимальною точністю (Андрієнко, 2014). Інваріант у перекладі художнього тексту – це ті його складові, які належать як до змісту, так і до форми, і якими не можна пожертвувати у перекладі. Це може бути значення слова, структура тексту, версифікаційний розмір, метафорика, стилістика або будь-які інші елементи, що є визначальним для сприйняття та розуміння конкретного тексту. Це поняття важливе, оскільки воно визначає той фундамент, який перекладач повинен зберегти, щоб переклад відображав оригінал якомога точніше (Журавель, 2019). Збереження інваріанта у перекладі дозволяє забезпечити його правильне сприйняття читачів, які сприймають лише переклад.

Основні аспекти інваріанта у перекладі художнього тексту:

1. Змістова відповідність: інваріант повинен передавати зміст оригінального тексту, містити таку ж ідею, концепцію, що й оригінал.

2. Структурна відповідність: інваріант відображає структурні особливості оригінального тексту. Це може охоплювати ритміку, метрику та інші структурні елементи, якщо це поезія.

3. Стилiстична відповідність: інваріант також повинен відображати стилістику та тон оригінального тексту. Це означає врахування особливостей стилістичного забарвлення, образності, характерних для авторського стилю.

4. Інваріант також повинен враховувати аспект широкого контексту оригінального твору, що включає культурні, історичні та соціальні обставини, у які занурений оригінал і які слід донести до читача перекладу (Бондаренко, 2017; Гудманян, 2017; Межжеріна, 2019).

Якість перекладу безумовно залежить і від того, наскільки враховані жанрова специфіка тексту оригіналу. Різні жанри мають свої власні стилістичні та мовні особливості. Перекладач повинен враховувати ці особливості під час перекладу, щоб передати специфіку жанру та досягнути розуміння у читача (Володіна, 2017; Мацегора, 2023). Переклад поезії вимагає не лише мовних і літературознавчих знань, а й версифікаторського хисту – уміння передати поетичну «магію» мови. Аспекти ритміки, мелодики, метрики при перекладі поезії дуже важливі, як правило, вони відносяться до інваріанта.

Зберегти інваріант у перекладі художнього тексту означає якнайточніше передати головні для нього аспекти, щоб справити на читача перекладу таке саме враження, як на читачів оригіналу, що читають його рідною мовою. Перекладач створює новий текст, формуючи його відповідно до оригіналу як текст–двійник, що максимально передає ідею автора та адекватно й еквівалентно відтворює його форму. Про необхідність збереження інваріанта, про межу допустимого віддалення від оригіналу писав, зокрема, Л. С. Бархударов.

Поетичний переклад – найбільш багатоаспектний з усіх видів перекладу, оскільки він повинен не лише перекодувати на іншу мову, передавши ідеї, стиль автора, але й втілити це у належну версифікаційну форму. У зв'язку з цим перекладачів інколи вважають теж митцями, що створюють поезії (Харитонов, 2012). Утім, поетичний переклад відмінний від оригінального творення тим, що перекладач

не формує самостійно ідею, тему твору, його композицію, образи, форму. Його творчість полягає в тому, щоб «перереформувати» оригінал іншою мовою, нерідко іншою версифікаційною системою, а часом іншими лексичними засобами тощо, щоб текст аналогічно і адекватно зрозуміли в іншій комунікативній спільноті.

Переклад поетичного тексту – це мистецтво, але частіше художнє майстерне ремесло, де естетична сила перекладеного тексту досягається завдяки ретельній творчій роботі над текстом. Цей процес вимагає від перекладача версифікаційного таланту, художнього смаку, широкого світогляду і досконалого володіння мовами.

Додамо, що існують два протилежні підходи до процесу перекладу, які використовують перекладачі поезії. Перший підхід полягає в тому, що перекладач працює виключно самостійно, не звертаючись до попередніх перекладів. Він залишається один-на-один з оригінальним поетичним твором, що робить його переклад цілком самостійним. Прикладом такого підходу може бути переклад Шекспіра, зроблений Б. Пастернаком.

Другий підхід полягає в тому, що перекладач докладно вивчає попередні переклади, аналізує їх і намагається виправити недоліки попередників або навіть запозичити вдалі знахідки у їхньому перекладі. Деякі перекладачі вважають, що створення найбільш вдалих перекладів важливіше, ніж надання їм максимальної унікальності. Г. Кочур, наприклад, вважав, що кожна нова версія перекладу того ж твору є продовженням спільної праці. Але все це стосується «кухні» перекладу, нас же цікавить результат.

Отже підсумуємо: визначення й збереження інваріанта є принциповим в процесі перекладу і визначальним для його якісного результату, для відтворення сутності оригінального тексту з максимальною точністю та виразністю.

1.2. Критерії зіставлення оригіналу й перекладу поетичного тексту

Існує думка, що визначення «вдалих» переклад поезії може бути дещо суперечливим, оскільки його оцінка певною мірою залежить від естетичних уподобань читача (Харитонов, 2012). Утім є універсальні аспекти, добре знані науковцю, що вміє професійно, компетентно зіставити тексти оригіналу і перекладу,

бо досконало володіє аналізованими мовами, має глибокі філологічні знання з теорії і практики перекладу, історії і теорії літератури, лінгвістичних дисциплін, стилістики мови, прагматики, культурології тощо. Та ще й мати до цього відповідні інтелектуальні, аналітичні здібності. Ця курсова робота є кроком на шляху до того, щоб стати таким знавцем.

Зіставлення оригіналу й перекладу поетичного тексту – це завдання науковців-філологів, критиків. Звичайному читачеві можуть бути корисними лише їхні оцінки того, наскільки вдало передано зміст, стиль образність, ритм, систему римування, версифікаційний розмір оригіналу тощо у перекладі. Небездоганне знання мови перекладачем спричиняє похибки у перекладі: на заваді стають міжмовні омоніми, незнання граматичних конструкцій, фразеологізмів, усталених словосполучень і т. ін. Незнання норм рідної мови також спотворює переклад: полонізмами, русизмами, суржилом і тривіальною безграмотністю. Звісно, такі похибки критик віднаходить і засуджує.

Крім того, під час зіставлення оригіналу й перекладу поетичного тексту зазвичай враховуються такі аспекти:

1. Історію написання твору і місце його в національній літературі та у творчості автора, що дає відповідь на основоположне питання: варто його вносити в іншу культуру, робити фактом іншої національної літератури. Критик аналізує, чи враховувано культурні, історичні, історико-літературні та інші позатекстові обставини, які впливають на зміст твору, чи здійснено перекладачем, за потреби, різного виду пояснення, заміни, адаптації для забезпечити адекватного розуміння поетичного тексту (Мацегора, 2023; Дорофєєва, 2020).

2. Зміст твору в цілому і його менших структур, а передовсім семантика лексичних засобів: чи переклад передає зміст твору в цілому та семантику слів оригіналу, що належать до інваріанта. Нерідко важливо враховувати збереження формальних елементів змісту (гра слів, паронімічна атракція, звукопис тощо).

3. Образність, особливості власне художньої мови: чи належним чином перекладено тропи, алюзії, фігури мови. Майстерний переклад повинен зберігати їх або вдаватися до еквівалентів.

4. Віршована форма: чи передано розмір, ритм, рими, мелодику. Переклад повинен зберегти ці елементи форми вірша або знайти функціонально еквівалентні засоби в перекладі.

5. Стилiстичне та стильове забарвлення: чи передано в перекладі ці аспекти на рівні твору в цілому і мовних засобів зокрема. Недопустимо високий стиль перекладати низьким, розмовні елементи замінити нейтральними і навпаки, емоційно забарвлені елементи нейтралізувати і т. п.

Отже, аналіз перекладу поезії вимагає при перекладі врахування багатьох аспектів, зокрема віршової форми: розміру, ритму, мелодики, рим. Потрібно оцінити функціональні еквіваленти розмірів. Слід також визначити, чи на догоду ритміці і рими «модифікації», виконані перекладачем: заміни, трансформації, доповнення, пропуски, генералізації, конкретизації і т. д., – здійснено не на шкоду інваріантові? Чи при цьому збережено змістові складові? Чи у результаті досягнуто ідентичного комунікативного ефекту в адресата іншої культурної спільноти? Новий текст – переклад – має бути еквівалентний (такий, що відтворює комунікативний ефект первинної ситуації) і адекватний (що відповідає факторам вторинної ситуації) оригіналові. Врешті, що найголовніше: чи збережено картину художнього світу автора, важливі риси його стилю: систему образності, ключові слів, стилістичні прийоми, тропи, що вимагає знання контексту усієї творчості митця.

1.3. Врахування позамовного контексту у перекладі художнього тексту

На першому етапі аналізу перекладу інтерпретатор повинен, слідом за перекладачем, відбутися як ідеальний читач, що передбачає коректне зрозуміння тексту на рівні комунікативного коду і на рівні художньої мови. Відтак визначає інваріант – ті складові семантики й форми, які належить зберегти в новоствореному тексті. Щоб відбутися саме таким читачем, необхідно враховувати також широкий – позатекстовий контекст, який включає в себе знання польської літератури, філософських теорій, літературнокритичних досліджень і под. Як пише Наталя Сидяченко про переклади «Краєвиду із піщинкою» Віслави Шимборської: «Перекладачеві належить розкодувати піщинку не лише в контексті «Краєвиду ...», а

й у контексті давнішої «Розмови з каменем» (як його меншу родичку), та й усієї образної парадигми, витвореної у віршах, присвячених інобуттям, оскільки мотив цей у Шимборської повторюється неодноразово» (Сидяченко, 2009). В іншому місці дослідниця слушно зазначає, що беручись за переклад «Кримських сонетів», перекладач не може не знати контексту й історії їх створення. Пересічний читач може, перекладач знати зобов'язаний» (Сидяченко, 2009).

Переклад – це процес і результат міжмовного спілкування. У цьому процесі накладаються дві комунікативні ситуації, зазвичай віддалені у просторі й часі, а перекладач виступає посередником: в одній ситуації приймає на себе роль адресата, у другій – роль адресанта-автора. У першій – він мусить бути ідеальним читачем, бездоганно володіти мовою оригіналу та позамовними знаннями щодо тієї культури, до якої належить текст, знати обставини, за яких було написано текст. У другій ситуації перекладач перекодує текст так, щоб змінити не тільки мову, а й також урахувати позамовні чинники, щоб переклад справив на іномовного читача (українського – у нас) таке саме враження, як на читача оригіналу. Переклад художнього тексту вимагає не лише розуміння мови, а й чутливості до контексту, в якому текст був створений. Врахування позамовного контексту у перекладі є ключовим елементом для збереження сутності оригіналу і передачі його повноцінного змісту. Позамовний контекст охоплює культурні, літературні, історичні, соціальні, автобіографічні фактори.

Позамовні знання перекладача поезії мусять охоплювати різнопланові аспекти біографії митця, якого він перекладає, скажімо, не лише відомості про час коли, Адам Міцкевич написав поему, місце її написання, а також про роль інтерпретованого твору в історії літератури.

Основні аспекти врахування позамовного контексту у перекладі художнього тексту включають:

1. Культурний контекст: розуміння культурних особливостей, історичних подій, традицій, та культурних нюансів першоджерельної та цільової мов допомагає перекладачеві краще передати відтінки і значення тексту.

Культурний контекст є ключовим аспектом у процесі перекладу художнього тексту, оскільки він визначає особливості сприйняття та інтерпретації тексту в різних культурних середовищах. Розуміння культурних особливостей, історичних подій, традицій та культурних нюансів як першоджерельної, так і цільової мови є необхідним для перекладача, щоб краще передати відтінки і значення тексту.

Перекладач повинен бути знайомий з культурними конвенціями та контекстом як оригінальної, так і цільової аудиторій. Це включає розуміння культурних асоціацій, міфів, образів та символів, що можуть бути вбудовані в текст. Наприклад, велике значення може мати відомість історичних подій, фольклорних переказів або релігійних концепцій, які можуть бути відсутні або мати інший контекст у цільовій культурі (Потапова, 2011).

Ретельне врахування культурного контексту допомагає перекладачеві уникнути неправильних тлумачень та спотворень значення тексту. Врахування культурних особливостей також дозволяє перекладачу зробити відповідні адаптації для того, щоб переклад був зрозумілим і прийнятним для читачів у цільовій мові та культурі.

2. Історичний контекст: знання історичних аспектів, подій, епох, що вплинули на створення тексту, допомагає перекладачеві відтворити належним чином атмосферу та настрій оригінального твору.

Історичний контекст відіграє важливу роль у перекладі художнього тексту, оскільки знання історичних аспектів, подій та епох, що оточували автора під час написання тексту, дозволяє перекладачеві краще розуміти сутність та зміст оригінального твору.

Розуміння історичного контексту допомагає перекладачеві передати атмосферу, настрій та особливості життя персонажів у тексті. Наприклад, уявлення про історичний період, у якому відбувається дія твору, допомагає відтворити адекватно мову, стиль та соціокультурні особливості того часу. Знання історичних подій також допомагає уникнути неправильного тлумачення або спотворення значення тексту, особливо коли він містить алегорії, анекдоти або культурні відомості, що стосуються певного історичного періоду.

При перекладі художнього тексту важливо враховувати той історичний контекст, який вплинув на формування тексту, а також уявлення того часу, яке хотів передати автор. Історичний контекст допомагає перекладачеві краще розуміти та передавати сутність та глибину оригінального твору, що робить переклад більш вірогідним та автентичним для читача (Самородна, 2023).

3. Соціальний контекст: розуміння соціального середовища, в якому діють персонажі, а також соціальних норм, цінностей і стереотипів, є важливим для правильного перекладу художнього тексту.

Соціальний контекст відіграє ключову роль у правильному та адекватному перекладі художнього тексту. Розуміння соціального середовища, в якому розгортаються події та взаємодіють персонажі, а також усвідомлення соціальних норм, цінностей і стереотипів, є невід'ємною частиною перекладацького процесу.

Перекладач повинен мати глибоке розуміння соціальних аспектів, які впливають на текст, включаючи етичні норми, класові відносини, культурні конвенції та інші аспекти соціального життя. Це допомагає відтворити в перекладі атмосферу та аспекти взаємодії персонажів, а також відобразити соціальні конфлікти та динаміку в тексті.

Успішний переклад враховує не лише слова, а й їхнє соціальне тло, що робить його більш доступним та зрозумілим для цільової аудиторії. Врахування соціального контексту допомагає перекладачеві уникнути неправильного тлумачення або спотворення ідеї та повідомлення, що містяться в оригінальному творі.

Отже, розуміння соціального контексту є важливим елементом успішного перекладу, який допомагає зберегти автентичність та передати повноту виразності оригінального тексту (Бумар, 2023).

4. Психологічний контекст: Розуміння психологічних мотивів та характеристик персонажів допомагає перекладачеві передати їхню внутрішню сутність і поведінку в тексті.

Психологічний контекст є важливим аспектом перекладу художнього тексту, оскільки дозволяє передати внутрішній світ персонажів, їхні мотивації та поведінку з

максимальною точністю. Розуміння психологічних характеристик персонажів дозволяє перекладачеві відтворити їхні емоції, стани та реакції у тексті перекладу.

Перекладач повинен глибоко розуміти психологічні мотиви та розвиток персонажів, щоб передати їхні внутрішні конфлікти, переживання та емоції. Це допомагає зберегти автентичність та вірність характерам, а також зробити текст перекладу більш живим та емоційно насиченим.

Психологічний контекст також важливий для відтворення діалогів та внутрішніх монологів персонажів, що дозволяє читачеві краще зрозуміти їхні мотивації та дії. Перекладач повинен враховувати психологічні нюанси мовлення та виразності персонажів, а також їхній індивідуальний стиль.

Отже, розуміння психологічного контексту допомагає перекладачеві створити переклад, який відтворює не лише слова, а й внутрішній світ персонажів, зберігаючи їхню унікальність та емоційну інтенсивність (Ребрій, 2012).

У висновку потрібно відзначити, що загальна мета врахування позамовного контексту полягає в тому, щоб переклад був адаптований до нової культурної та мовної ситуації, зберігаючи при цьому автентичність і стилістичні особливості оригіналу. Такий підхід допомагає зробити переклад більш доступним і зрозумілим для цільової аудиторії.

Висновки до розділу 1

У розділі 1 «Теоретичні аспекти поетичного перекладу» розглянуто основні аспекти перекладу художніх текстів загалом і поезії зокрема. Подано визначення поняття інваріанта у перекладі, проаналізовано критерії зіставлення оригіналу та перекладу поетичних текстів, а також врахування позамовного контексту у процесі перекладу.

Висновок полягає в тому, що успішний поетичний переклад вимагає від перекладача глибокого розуміння тексту, його контексту та особливостей мови. Інваріант у перекладі служить ключовим показником еквівалентності та адекватності оригіналу та перекладу, тоді як критерії зіставлення допомагають виявити ступінь

відтворення смислу та форми тексту. Врахування позамовного контексту, такого як культурний, історичний, соціальний та психологічний аспекти, допомагає перекладачеві зберегти автентичність та відтінки оригінального твору.

Отже, при зіставленні перекладу й оригіналу, оцінюватимемо, чи досягнуто високої якості в поетичному перекладі, чи враховувати всі аспекти та які використано методи та стратегії, що дозволили передати сутність змісту і форми оригіналу.

РОЗДІЛ 2

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОРИГІНАЛУ ВСТУПУ ДО ПОЕМИ АДАМА МІЦКЕВИЧА «ПАН ТАДЕУШ» ТА ПЕРЕКЛАДУ, ЗДІЙСНЕНОГО МАКСИМОМ РИЛЬСЬКИМ

2.1. Максим Рильський – конгеніальний перекладач поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш» на українську мову

Максим Рильський відомий своєю високою майстерністю у перекладі художніх творів, зокрема його переклад поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича на українську мову є визнаним шедевром. Рильський був конгеніальним перекладачем, оскільки вдало відтворив не лише основну сюжетну лінію та мотиви оригіналу, але й передав автентичний поетичний дух твору. Його переклад відзначився високою точністю і чутливістю до мовних нюансів, що дозволило українському читачеві насолоджуватися красою та глибиною твору Міцкевича через призму власної мови.

Максим Рильський, перекладаючи поему, зумів зберегти поетичний стиль автора та індивідуальність, не втрачаючи при цьому своєї власної авторської ідентичності. Він звершив величезну працю, збагативши українську літературу високоякісним перекладом класичного твору світової літератури.

Творчість Максима Рильського, яка включає його статті, переклади та власні поезії, становить багатий джерело для вивчення процесів сприйняття та тлумачення мистецьких творів інших культур. Як поет і перекладач, він є зразком майстерності у відтворенні та інтерпретації творчості Адама Міцкевича, що підтверджує його значущість у літературному світі.

Рецепція творчості Міцкевича Максимом Рильським виявилася значно ширшою, охоплюючи різноманітні аспекти їхньої взаємодії. Розуміння цих аспектів потребує спільних зусиль як польських, так і українських науковців, які використовують сучасний інструментарій дослідження.

Для Максима Рильського, Адам Міцкевич завжди був улюбленим митцем, авторитетом і класичним зразком. Міцкевич займав особливе місце у творчості Рильського, польський поет не лише став об'єктом творчої зацікавленості, оскільки

був близьким за духом митцем. Протягом усього життя Рильський намагався все глибше розуміти Міцкевича та використовувати його як приклад мистецької досконалості. Романтична традиція для українського поета стала великою школою творчої уяви та художньої досконалості, що відображало динамічне історіософське бачення світу (Рильський, 1986).

У спогадах Максима Рильського, його записних книжках та листуванні, ім'я Адама Міцкевича трапляється дуже часто. Рильський брав активну участь у різних аспектах життя та творчості Міцкевича: від підготовки до ювілейних заходів і редагування українських та російських видань до рецензування перекладів і статей, надання порад перекладачам та ін. Навіть на схилі літ, перебуваючи в Кракові, поет зафіксував у своїх «Записних книжках»: «Я поклав квіти – білі гвоздики і червоні півонії – біля пам'ятника Міцкевичу на ринку» (Рильський, 1988).

У двадцятому столітті творчість Міцкевича викликала інтерес у багатьох талановитих перекладачів, які переклали майже всі його поезії на українську мову. Це були М. Драй-Хмара, М. Зеров, П. Тичина, М. Бажан, А. Малишко, Л. Первомайський, М. Стельмах, М. Лукаш, Б. Тен, а пізніше В. Струтинський, Г. Кочур, Д. Павличко, Р. Лубківський та інші. Проте саме Максима Рильського виділяли серед них найбільше.

Видання першого перекладу «Пана Тадеуша» у 1927 році зустріло позитивний відгук як у польському, так і українському суспільствах. Відомий польський славіст Маріян Якубець поділився своїми враженнями від першого прочитання, зазначивши: «Для задоволення я почав порівнювати його (переклад) з оригіналом. Це сталося також тому, що мій друг із Белграду, нині професор місцевого університету, працював над перекладом польської поеми на сербсько-хорватську мову. Рильський геніально подолав труднощі. Його переклад «Пана Тадеуша» залишається неперевершеним на світовому рівні. Він викликав сенсацію як в українському, так і польському середовищі» (Радишевський, 2011).

У вступі до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича Максим Рильський вибрав олександрійський вірш як оптимальну форму для передачі «розлогої манери» автора. Саме ця форма, зауважує О. Білецький, найбільше відповідає епічному задуму Міцкевича. Цей вибір, хоч і вважався вдалим, не звільнив Рильського від деяких

труднощів у донесенні неповторності оригіналу. Так, заміна польського тринадцятискладника олександрійським віршем спричинила деякі труднощі у збереженні еквівалентності складів, оскільки в українській мові кількість складів зазвичай збільшується. Рильський звернув увагу на цю специфіку і намагався компенсувати скорочення катренів додаванням рядків, що, однак, вимагало додаткових зусиль. Особливо це відчутно у перекладі «Епілогу», де Рильський замінив дванадцятискладник на одинадцятискладник, наближаючи український варіант до оригіналу на версифікаційному та образно-змістовому рівнях (Радишевський, 2011).

Варіант перекладу «Пана Тадеуша» Максимом Рильським відкривав широкі можливості для аналізу і порівняння з оригіналом. Саме вибір олександрійського вірша як функціонального еквівалента з тринадцятискладником польської мови, свідчив про ретельне вивчення та розуміння специфіки поеми Міцкевича. Рильський уважно враховував метричні особливості оригіналу, що допомогло йому відтворити епічний настрій твору. Однак, заміщення тринадцятискладника шестистопним ямбом вимагало не лише відтворення ритміки, а й збереження естетичного сприйняття українського читача.

У процесі перекладу, Рильському довелося боротися з труднощами, пов'язаними зі специфікою мовних особливостей. Зокрема, він стикався з проблемою компенсації скорочення катренів шляхом додавання нових рядків, які б не порушували структуру і смисл оригіналу (Радишевський, 2011). Цей підхід вимагав від Рильського додаткових зусиль і творчої роботи над текстом, адже кожен новий рядок мав відтворювати емоційно – інтелектуальну глибину оригіналу.

Особливо видно цей підхід у перекладі «Епілогу», де Рильський звернув увагу на структурні особливості та ритмічні моменти, наближаючи український текст до оригіналу. Ця робота над текстом свідчить про високий професіоналізм та творчість перекладача, який не лише передавав слова, але й зберігав магію та виразність твору Міцкевича в українському перекладі.

Умови тоталітарного радянського режиму не сприяли оригінальній творчій діяльності. У цих умовах переклади стали тією сферою, де Максим Рильський міг

залишатися вільним від ідеологічних обмежень та тиску соціальних замовлень. Це була сфера, де він міг виявляти свій талант без необхідності підкорятися вимогам часу.

Проте, навіть у перекладацькій діяльності ідеологічний тиск відіграв свою роль, особливо це помітно у випадку перекладу поеми «Пан Тадеуш». Порівнюючи першу редакцію з 1927 року та другу з 1949 року, можна побачити суттєві правки, внесені в епізоди, пов'язані з російсько–польськими стосунками. У другій редакції з перекладу зникає негативний образ російських військових, який був властивий оригіналу (Чайковська, 2006).

Таким чином, хоча переклади дозволяли Рильському залишатися відносно вільним у творчій діяльності, ідеологічний тиск та потреба відповідати вимогам режиму впливали на його творчий процес і вимагали змін у текстах.

Переклад поеми «Пан Тадеуш» став для Рильського не лише актом мовотворчості, а й способом вираження своєї поваги та захоплення творчістю Міцкевича. Увага перекладача до деталей, відданість мовній експресії та глибоке розуміння художньої сутності оригіналу зробили його переклад важливим внеском у культуру України. Завдяки перекладам Рильського українська література збагатилася творами світового культурного значення.

2.2. Визначення інваріанта вступу до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича

Вступ до поеми завжди має ключове значення для розуміння глибинних мотивів автора та основних тематичних ліній твору. Інвокація поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича є відомою не лише своєю літературною вагою, але й культурологічним змістом, що відображає особливості національної ідентичності польського народу. В цьому підрозділі ми розглянемо версифікаційні та стилістичні особливості оригінального вступу до поеми, визначимо його основний інваріант та проаналізуємо, наскільки вдало Максим Рильський зберіг цей інваріант у своєму перекладі.

Інваріант – це ключові змістові і структурні елементи оригінального тексту, які повинні бути збережені в перекладі. До інваріанта вступу до поеми «Пан Тадеуш»

безперечно належить його настрій, образ, філософська думка та емоційна зарядженість.

«Пан Тадеуш» Адама Міцкевича – це епічна поема, яка містить 12 книг-розділів. Твір створений у жанрі епічної поеми. Адам Міцкевич у вступі до своєї поеми «Пан Тадеуш» звертається до Литви, краю свого дитинства та молодості, який він покинув, ставши емігрантом у Парижі. Він зображує провінційний світ малої батьківщини з розмахом епосу, детально описуючи навіть найзвичайніші речі, але з красою, яка прихована в них. Інвокація нагадує такі твори, як «Іліада» та «Визволений Єрусалим», які починаються інвокацією до Божества. У «Пані Тадеуші» інвокація спрямована до Литви, яка персоніфікована як мати-природа. У поемі зображено її поранки, заходи сонця, грози та ясне небо, що стають своєрідним благословенням для читача.

Значимість цієї інвокації не можна недооцінити. Вона встановлює тон і настрої поеми, відкриваючи читачеві мальовничий світ Литви та підготовлюючи його до власне перипетій поеми.

У вступі Міцкевича наявний молитовний настрій, відчутний найбільше у другій строфі.

Максим Рильський вдало передав цей настрій та основний зміст у своєму перекладі, дотримуючись стилістичного забарвлення та форми оригіналу. Його переклад є вдалим збереженням інваріанта вступу до поеми «Пан Тадеуш», зберігаючи віршований розмір, систему римування та філософське забарвлення оригіналу.

Твір створений у формі романтичної поеми й описує події, що відбуваються в провінційному шляхетському середовищі на початку XIX століття в Польщі. Вона відображає історичні та культурні особливості цієї доби. «Пан Тадеуш» є однією з найбільш відомих та шанованих поем в польській літературі і міститься в шкільній програмі у Польщі.

Адам Міцкевич у вступі до своєї поеми «Пан Тадеуш» називає свою Батьківщину Литвою, а не Польщею, оскільки на момент написання поеми (1819-1834 рр.) частина історичних територій сучасної Білорусі, України та Литви була частиною

Російської імперії, в той час як інші дві частини були під владою Австро–Угорщини та Пруссії. Польська держава існувала не як територіальний організм, а як духовний ідеал та символ боротьби за незалежність.

Міцкевич, як відомий польський романтичний поет, активний учасник національного відродження Польщі, називає свою Батьківщину Литвою, щоб акцентувати увагу на своєму корінні і відданості ідеалам великої Польщі. Водночас, використання слова Литва допомагає створити образ міфічної країни, яка стоїть у центрі епосу, відображаючи ментальність польського народу. Головним героєм епосу Адама Міцкевича є колективний образ шляхти, який відображає усі її аспекти, включаючи достоїнства, недоліки, патріотизм, тугу за вітчизною та прагнення до національного визволення. Ці характеристики є основою для авторської ідеї зображення побуту Литви, яку письменник ідентифікував зі східними теренами, поневоленими Росією, колишньою частиною Польщі. Це відображає його особисту тугу за втраченим рідним краєм, де він виріс, ставши особистістю, митцем та поляком.

Початковим елементом культурологічного змісту твору є інвокація зі звертанням до чудотворного образу Остробрамської Богородиці у Вільні. Адам Міцкевич таким чином надав своїй поемі сакральне звучання, провівши паралелі до проміння, зображеного на цій іконі, яке символізує опіку над своїм народом. Крім того, у вступному вірші він згадує випадок зі свого дитинства, коли чудотворна ікона Матері Божоївилікувала його малого від важкої хвороби. Ці біографічні дані можуть служити одночасно риторичною конвенцією авторитету автора та свідченням.

Поема розкриває складні стосунки між польською та литовською шляхтою, а також зміну політичної обстановки в регіоні. Її сюжет обертається навколо історії двох родин – Сопліц та Горешків – та перипетій у контексті загальнонаціональних змін. Ця поема є не тільки відображенням історичних подій, але й витонченим аналізом польської душі, її традицій, цінностей та ідеалів. Міцкевич вдало поєднав елементи епосу з романтичною лірикою, створюючи унікальний художній образ, який здобув широке визнання не тільки в Польщі, але й за її межами.

Інвокація до поеми є однією з найвідоміших в польській літературі. Вона відображає піднесеність духу та гордість за історію своєї країни. Важливість інвокації полягає в її здатності викликати почуття гордості, національної свідомості та любові до рідної землі. Вона не лише надає поемі сакральний характер завдяки звертанню до чудотворного образу Остробрамської Богородиці, але й акцентує на особистому зв'язку ліричного героя з рідною землею.

При аналізі перекладу Максима Рильського виявлено, що деякі культурологічні та релігійні аспекти були приглушені або модифіковані, що може бути пов'язано з політичними обставинами та періодом, у який відбувався переклад. Однак загальний стиль та інваріант вступу були загалом збережені, хоча з деякими модифікаціями внаслідок перекладу.

Таким чином, вступ до поеми «Пан Тадеуш» у перекладі Максима Рильського передає інваріант оригіналу, але з відхиленнями в деталях, що варто враховувати при аналізі тексту.

2.3. Оцінка збереження інваріанта у перекладі Максима Рильського

У даному підрозділі буде проведено ретельний аналіз перекладу вступу до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича, виконаного Максимом Рильським. Здійснюючи оцінку, поставлена ціль визначити, наскільки точно та ефективно перекладач відтворив ключові мотиви, настрої та образи оригіналу. Основна мета полягає в розкритті та систематизації характеристик перекладу, аби виявити його переваги та недоліки з точки зору збереження авторського задуму та естетичних якостей оригінального твору.

Уривок, що аналізується:

О Литво!, краю мій! Ти на здоров'я схожа!

Яка ти дорога, лиш той збагнути може,

Хто втратив раз тебе. Як видиво живе,

Тебе малюю я, бо туга серце рве.

О Діво пресвята, що в Острій світиш Брамі,

І Новогрудок наш борониш, і над нами

У Ченстохові світ небесний розлила!
 Так, як колись мене малого ти взяла
 І чудом вирвала од хворості страшної
 (То неня, силою керована ясною,
 Тобі до захисту дала своє дитя, –
 І знов прокинулось притьмарене життя,
 І вилив на твоїм освяченім порозі
 Я сльози радості, подяки чисті сльози),
 Так нас повернеш ти у милий, рідний край!
 Тим часом душу цю, де звив гніздо одчай,
 Неси на пригорки, на луки оксамитні,
 Де води Німану плюскочуться блакитні,
 Де червоніє цвіт зелених конюшин,
 Де гречка ніби сніг, свиріпа як бурштин,
 Де хвилі золота високе котить жито,
 Де повні колоски пшеницею наліто,
 Де квітчана межа звивається, як пас,
 І груша на межі широко розрослась.

Відразу можна відчутти, що вступ Рильського відтворює велич і красу Литви, краю, що є частиною ідентичності автора. Поезія зводить країну до образу живої і матеріальної істоти, з якою автор має особистий зв'язок. Рильський підкреслює неповторність і цінність Литви, порівнюючи її з матір'ю, яка дає життя і захищає своїх дітей.

Він використовує образну мову, щоб передати відчуття втрати та туги, яку відчуває автор за своїм рідним краєм. Через слова «Так нас повернеш ти у милий, рідний край!», Рильський виражає сподівання на повернення до дому, до місця, де перебуває його серце.

Крім того, переклад підкреслює релігійний аспект, звертаючись до Діви пресвятої та святкових місць, таких як Остра Брама і Ченстохова. Це відображає важливість релігійних символів та традицій у культурі автора.

Загальною метою цього вступу є створення образу Литви як домівки, місця, де відбувається зворотний зв'язок із душею автора, і покликання читача відчуті ту саму прив'язаність до цієї землі.

У перекладі поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича Максим Рильський намагався коректно відтворити стилістичні та культурні особливості оригіналу. Однак, при аналізі вступу до поеми можна зазначити деякі зміни.

В оригінальному вступі Міцкевича постає образ Литви як рідної землі, що має цілющу силу для душі. Почуття ностальгії виражається в порівнянні Литви зі здоров'ям, важливість якого розумієш, лише втративши його.

У вступі до поеми «Пан Тадеуш» Михайла Рильського, можна побачити деякі культурологічні та релігійні мотиви, аналогічні тим, що містить інвокація оригіналу. Наприклад, звертання до краю «Литво» може бути розглянуте як вияв польської національної ідентичності, оскільки Литва історично була важливою частиною Польщі. Крім того, згадка про «Діву пресвяту, що в Острій світиш Брамі» може бути сприйнята як відтворення сакральності та релігійних мотивів, оскільки Остробрамська Богородиця вважається важливим чудотворним образом у польській католицькій традиції. Таким чином, вступ до поеми Рильського відображає деякі з тих самих культурологічних та релігійних мотивів, які роблять інвокацію оригіналу такою значущою для польської літературної традиції.

Оригінальний вступ до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича написано тринадцятискладовим силабічним розміром. Система римування оригіналу відповідає «aabb» – суміжна.

Litwo! Ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdrowie; (a)

Pe cię trzeba cenić, ten tylko się dowie, (a)

Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie (b)

Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie. (b)

Максим Рильський дотримався віршованого розміру та системи римування у своєму перекладі:

О Литво, краю мій! Ти на здоров'я схожа!

Яка ти дорога, лиш той збагнути може,

Хто втратив раз тебе. Як видиво живе,
Тебе малюю я, бо туга серце рве.

Таким чином, Максим Рильський слушно відтворив віршований розмір та систему римування оригіналу, що є важливим аспектом збереження інваріанта цієї поезії.

Рильський використав образність та метафори для передачі філософської думки Міцкевича про важливість і цінність Литви.

У вступі до поеми «Пан Тадеуш» Максим Рильський вдало використав образність та метафори, щоб передати філософську думку про важливість і цінність Литви. Уривок наповнений поетичними образами, які розкривають глибину почуттів автора:

«Ти на здоров'я схожа!» – відчуття, ніби Литва є живим організмом, який дарує життя та здоров'я своїм мешканцям.

«Яка ти дорога» – образ шляху, що веде до нових відкриттів і пригод, а також до внутрішнього освітлення та зростання.

Ці образи надають віршу глибини та символіки, висловлюючи велич і значення Литви для серця та думки автора.

Рильський зберіг поетичний тон та емоційну зарядженість оригіналу, використовуючи образи і метафори для вираження того, як Литва живе в серці поета.

Таким чином, Максим Рильський вдало впорався із завданням збереження інваріанта вступу до поеми «Пан Тадеуш», зберігаючи ключовий зміст, стилістичне забарвлення та форму твору.

Оригінальний вступ до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича починається зі слів: «Litwo! Ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdrowie;

Pe cię trzeba cenić, ten tylko się dowie,
Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie
Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.»

Рильський перекладає так:

«О Литво!, краю мій! Ти на здоров'я схожа!
Яка ти дорога, лиш той збагнути може,

Хто втратив раз тебе. Як видиво живе,
Тебе малюю я, бо туга серце рве»

Відчутна глибока співуча тональність та величність образів. Міцкевич звертається до Литви як до матері з повагою та ніжністю. Він порівнює її зі здоров'ям, що вказує на те, як важлива і неоціненна для нього ця земля. Спроба описати Литву в її повній величі свідчить про велику любов і прихильність автора до своєї батьківщини.

У перекладі Максима Рильського можна побачити відтворення аналогічного настрою та образності. Звернення «О Литво!, краю мій!» передає почуття приналежності та величі, подібно до оригіналу. Уривок містить образність та метафоричний спосіб висловлення, коли Литва порівнюється зі здоров'ям та дорогоцінним скарбом. Вірш М. Рильського також відображає сильну зв'язок автора з рідною землею та його тугу за нею.

І оригінал, і переклад створюють відчуття поваги, любові та туги до Литви, хоча в перекладі Рильського можна відчути трохи інший відтінок, що відображає його власний стиль та інтерпретацію.

Далі в оригіналі Міцкевич висловлює свою думку про важливість і цінність Литви: «Nie się trzeba senić, ten tylko się dowie, Kto się stracił.» Ця фраза вказує на те, що справжню цінність Литви можна оцінити тільки тоді, коли її втратиш.

Максим Рильський використав образність та метафори для передачі цієї філософської думки Міцкевича: «Яка ти дорога, лиш той збагнути може,

Хто втратив раз тебе.». Це відтворення також вдало передає ідею про важливість і цінність рідної землі.

У вступі оригіналу Міцкевич виражає свою тугу та ностальгію за рідною землею, зазначаючи: «Dziś pięknosc twą w całej ozdobie Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.» Це речення підкреслює важливість і красу Литви для автора, а також його натхнення для опису цієї краси через внутрішню тугу і ностальгію.

У перекладі Максима Рильського цей фрагмент звучить так: «Хто втратив раз тебе. Як видиво живе, Тебе малюю я, бо туга серце рве.» Він відображає схожі почуття та емоції, але використовує інші образи та метафори для вираження того ж самого

смислу. Цей переклад також передає відчуття туги та ностальгії, але з власною інтерпретацією автора.

Отже, Максим Рильський вдало зберіг стилістичне забарвлення та форму твору, передаючи ключову інформацію та філософську думку оригіналу. Він передав філософську думку Міцкевича про важливість і цінність рідної землі, використовуючи образність та метафори, які відтворюють образи та емоційну зарядженість оригіналу.

Стилістичне забарвлення оригіналу, включаючи метафоричні порівняння та поетичний тон, також було збережено в перекладі Рильського. Він використав подібні образи та метафори для передачі емоційного забарвлення та поетичного стилю оригіналу.

Отже, можна вважати, що Максим Рильський вдало зберіг основний зміст, стилістичне забарвлення та форму твору, тобто зберіг інваріант вступу до поеми «Пан Тадеуш».

Варто зауважити, що образ Матері Божої Остробрамської однаково вшановується як чудотворний в Православній, так і в Католицькій церквах. Ця особливість польських Кресів видна у всьому творі Адама Міцкевича, де категорія «чужий» у національному контексті стосується виключно російського царату. Вигук «Litwo, Ojczyzno moja, ty jesteś jak zdrowie» у польському суспільстві символізує глибоку прив'язаність до рідного краю, будує цілу систему образів багатонаціонального характеру (поляк – литвин – русин – єврей), яким автор приписував однакові прагнення та вчинки.

В українському перекладі Максима Рильського цей аспект дещо приглушений, оскільки в часи радянського тоталітаризму поетові було складно протиставитися панівному режимові. Перекладач написав:

«О Литво, краю мій! Ти на здоров'я схожа!

Яка ти дорога, лиш той збагнути може,

Хто втратив раз тебе!»

«Пан Тадеуш» чудово підходить для використання як ефективна духовна зброя в боротьбі за національне визволення, завдяки символам, образам та асоціаціям, які

використовував Адам Міцкевич і які були переспівані українською мовою. Текст не містить відкритого радикального протесту, оскільки поет-перекладач не міг в радянський період вказувати сміливо на руйнівний вплив москалів на поневолених землях.

Додавання та пропуски:

– Рильський додав емоційне забарвлення до перекладу, використовуючи образи та метафори, щоб виразити глибоке відчуття та прив'язаність до Батьківщини.

– Він опустил фразу «Dziś piękność twą w całej ozdobie», замінивши її, що передає емоційне навантаження оригіналу, але дещо змінює акцент та формулювання.

Максим Рильський використовував перекладацькі прийоми, щоб зберегти основний зміст, стилістичне забарвлення та форму оригіналу, дотримуючись при цьому певної відстані від буквального перекладу для досягнення більшої емоційної виразності

Під час аналізу вступу до поеми «Пан Тадеуш» в перекладі Максима Рильського можна констатувати, що перекладач взяв на себе завдання вірно передати основні культурологічні та релігійні мотиви оригіналу. Однак під впливом політичного контексту тоталітарних часів Рильський вніс деякі адаптації та модифікації, які

Таким чином, хоча вступ до поеми «Пан Тадеуш» в перекладі Максима Рильського відносно еквівалентно передає інваріант оригіналу, він має деякі відхилення.

Висновки до розділу 2

Висновки до розділу «Порівняльний аналіз оригіналу вступу до поеми Адама Міцкевича «Пан Тадеуш» та перекладу, здійсненого Максимом Рильським»:

Максим Рильський демонструє свою високу майстерність як конгеніальний перекладач поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича на українську мову. Він ретельно досліджував оригінал та звертав увагу на дрібні деталі, щоб передати емоційну та інтелектуальну сутність твору.

Визначення інваріанта вступу до поеми виявилось ключовим завданням аналізу. Максим Рильський точно передавав основні мотиви та образи оригіналу, зокрема, родинні зв'язки, природа, патріотизм та національна самосвідомість.

Оцінка збереження інваріанта у перекладі підтверджує велику увагу Максима Рильського до деталей та його здатність влучно відтворювати емоційне забарвлення оригіналу. Перекладач зумів зберегти сутність та глибину твору, роблячи його доступним для українських читачів.

У цілому порівняльний аналіз вступу до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича та перекладу Максима Рильського свідчить про високий рівень професіоналізму перекладача та його відданість передачі культурного та літературного надбання. Рильський зумів втілити в українській мові важливість та значення класичного твору, зберігаючи його естетичну та емоційну цінність.

ВИСНОВКИ

У цій курсовій роботі було проведено аналіз вступу до поеми «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича та його перекладу Максимом Рильським на українську мову з використанням теоретичних аспектів поетичного перекладу. Основні завдання були сформульовані і виконані наступним чином:

1. Аналізування ключових аспектів оригінального вступу та його перекладу:

– Були розглянуті теми, мотиви та образи, що становлять основу вступу до поеми.

– Проведено порівняння між оригіналом та перекладом, визначено ступінь відповідності та передачі емоційного забарвлення тексту.

2. Визначення складових інваріанта тексту:

– Інваріант, або незмінні елементи, були ідентифіковані у вступі до поеми, такі як тема родинних зв'язків, образи природи та національна гордість.

3. Оцінка відповідності перекладу оригіналові:

– Переклад Максима Рильського демонструє вміння передати ключові елементи оригіналу, зберігаючи його естетичну та емоційну цінність.

У результаті аналізу відзначається висока професійна компетентність Максима Рильського як перекладача, що виявляється у здатності передавати глибину та емоційну сутність оригіналу. Важливість збереження інваріанта поезії у перекладі підкреслюється як ключовий аспект успішного поетичного перекладу.

Результати цієї курсової роботи можуть бути використані для студентів та перекладачів, що цікавляться процесом поетичного перекладу. Зокрема, виявлено, що процес поетичного перекладу вимагає не лише знання мови, але й глибокого розуміння культурних та історичних контекстів як оригінальної, так і цільової мови. Перекладач поезії повинен враховувати не лише її форму, але й складові змісту та стилістичного забарвлення.

Поетичний переклад вимагає від перекладача не лише точності, але й креативності, адже іноді точне передавання змісту може відрізнитися від буквального перекладу.

Крім того, проведене дослідження показало, що процес поетичного перекладу є невід'ємною частиною культурного обміну між народами. Переклад поетичних творів допомагає відкривати культурні та літературні цінності інших народів для нових аудиторій, сприяючи розумінню та співпраці між націями.

Загалом, ця курсова робота демонструє, що поетичний переклад є складним, але надзвичайно важливим процесом, який сприяє взаєморозумінню та обміну культурним досвідом. Шляхом аналізу оригінальних текстів та їхніх перекладів можна краще розуміти сутність мови, літератури та культури, сприяючи розвитку міжкультурного діалогу та глибокого розуміння світової спадщини.

ADNOTACJA

Celem pracy rocznej jest przeprowadzenie analizy porównawczej inwokacji do poematu Adama Mickiewicza «Pan Tadeusz» i jego tłumaczenia wykonanego przez Maksyma Rylskiego. Przedmiotem badania jest ujawnienie różnic między oryginałem a tłumaczeniem. Porównawcza analiza umożliwiła określenie głównych różnic i podobieństw między oryginałem i tłumaczeniem. Wyniki badania pozwalają lepiej zrozumieć specyfikę tłumaczenia poezji, odkryć jego rolę w poznaniu przez ukraińskiego czytelnika twórczości Mickiewicza i określić jego miejsce w dialogu literackim między dwiema kulturami.

Temat dotyczy głównych aspektów tłumaczenia wstępu do poematu «Pan Tadeusz» Adama Mickiewicza, wykonanego przez Maksyma Rylskiego. Praca analizuje odtwarzanie cech stylistycznych oryginału w tłumaczeniu, wykorzystanie środków językowych, a także wpływ stylu tłumacza na postrzeganie utworu. Szczególną uwagę poświęca się odtwarzaniu mowy metaforycznej i obrazowej w tłumaczeniu. Wyniki badań pomagają lepiej zrozumieć i ocenić skuteczność tłumaczenia i jego zgodność z oryginałem.

W wyniku analizy zauważono wysoką kompetencję zawodową Maksyma Rylskiego jako tłumacza, która objawia się w zdolności do przekazania głębi i emocjonalnej istoty oryginału. Ważność zachowania zmienności w tłumaczeniu jest podkreślona jako kluczowy aspekt udanych tłumaczeń poetyckich. Aby osiągnąć wysoką jakość w tłumaczeniu poetyckim, należy uwzględnić wszystkie aspekty i stosować odpowiednie metody i strategie, które pozwalają jak najdokładniej przekazać istotę i emocjonalny ładunek oryginalnego tekstu.

Słowa kluczowe: tłumaczenie, inwariant, poeta, sztuka, analiza, oryginał.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко, Є. (2014). Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. 3. 13-17.
2. Бондаренко, І. (2017). *Методологія художнього перекладу*: навчальний посібник. Видавничий дім Дмитра Бураго, Київ, 411.
3. Бумар, К. С. (2023). *Лінгвокультурна адаптація соціально маркованої лексики* (на матеріалі українських перекладів сучасної італійської художньої прози), (дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософії), нац. лінгв. ун-т., Київ, 208.
4. Володіна, Т. С. (2017). *Загальна теорія перекладу*: навч.-метод. посібник для першого (бакалаврського) рівня, Вид. центр КНЛУ, Київ, 296.
5. Гудманян, А. (2017). *Вступ до перекладознавства*: навчальний посібник для студентів спеціальності «переклад», Нова книга, Вінниця, 296.
6. Дімова, В. (2019). Критерії художньої майстерності в поетиках Мартіна Опіца та Митрофана Довгалевського. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*, 27, 153-157.
7. Дорофеєва, М. С. (2020). *Принцип незамкненості у синергетиці перекладу*. *Філологічні трактати*, 9(1), 47– 56. вилучено із <http://tractatus.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/144>.
8. Мацегора, І. Л. (2023). *Вступ до перекладознавства*: конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Філологія» освітньо-професійної програми «Слов'янський переклад та міжкультурні комунікації», ЗНУ, Запоріжжя, 97.
9. Межжеріна, Г (2019). *Інваріант перекладу, перекладний відповідник і питання лексикографії*. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. № 39, Київ, 35-41.
10. Новицька, О.(2020) Переклад як своєрідний тип міжмовної та міжкультурної комунікації. *Актуальні проблеми освіти та науки*. 22. 244-245.
11. Потапова, А. Є. (2011). *Відтворення стилістичних засобів у перекладі дитячої художньої літератури* (на матеріалі українських, німецьких та російських

перекладів творів Дж. К. Ролінг). дис. канд. філол. наук, нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Київ.

12. Радишевський, Р. П. (2011). Адам Міцкевич-Максим Рильський: проблеми рецепції. *Слов'янський світ*.
13. Радишевський, Р. П. Адам Міцкевич – Максим Рильський: проблеми рецепції, Дніпро, Відновлено з <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/43473/06-Radishevsky.pdf?sequence=1>.
14. Ребрій, О. В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі*. (монографія), ХНУ імені В. Н. Каразіна, Харків, 376.
15. Рильський, М. (1986). *Поезія Адама Міцкевича*. Зібрання творів, (Том 14), Київ.
16. Рильський, М. (1988). *Із спогадів*. Зібрання творів, (Том 19). Київ.
17. Рильський, М. Т. (2016). Переклади, упоряд. И. Скакун, Укр. пропілеї, Київ, 592.
18. Самородна, В. В. (2023). Історично маркована лексика у романах Джорджет Геєр як об'єкт перекладацького відтворення українською мовою, (кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства, нац. лінгв. ун-т.) Київ.
19. Фоміна, Л.В. (2015). Методичні рекомендації з дисципліни «Особливості перекладу художніх творів» для студентів заочно-дистанційної освіти спеціальності «Переклад», Державний ВНЗ. «Національний гірничий університет», 164.
20. Харитонов, І. (2012). Зіставні переклади поезій: навчальний посібник до курсів стилістики та перекладу, Навчальна книга, Богдан, Тернопіль, 416.
21. Чайковська, Т. (2006). *Труднощі художнього перекладу*. Сучасні наукові дослідження. 2. 25-29.
22. Mickiewicz, A. Pan Tadeusz, czyli ostatni zajazd na Litwie, Вітворено з <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/pan-tadeusz.html#footnote-idm80>.